

AUTOREFERAT dr Marek Pilch

Przebieg edukacji artystycznej:

1978-1985 Społeczne Ognisko Muzyczne w Wiśle, klasa fortepianu mgr Barbary Drozd i klasa skrzypiec mgr Ludwika Nawrata;

1983-1985 prywatna nauka gry na organach (Adam Hławiczka);

1985-1989 Państwowe Liceum Muzyczne im. F. Chopina w Krakowie, klasa organów mgr Mieczysława Tulei;

1989-1994 studia dyplomowe w klasie organów prof. Juliana Gembalskiego w Akademii Muzycznej im. K. Szymanowskiego w Katowicach;

1996-1997 studia podyplomowe w Staatliche Hochschule für Musik w Trossingen w Niemczech, klasa organów prof. Christopa Bosserta i klasa klawesynu prof. Helgi Kirwald;

1995-1998 studia dyplomowe w klasie klawesynu ad. Marka Toporowskiego w Akademii Muzycznej im. K. Szymanowskiego w Katowicach.

Tytuły naukowe, stanowiska:

1994 - magister sztuki w zakresie gry na organach, Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach;

1998 - magister sztuki w zakresie gry na klawesynie, Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach;

2004 - mianowanie na stanowisko asystenta w klasie klawesynu, Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach;

2011 - doktor sztuki muzycznej w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka, Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach;

2013 - mianowanie na stanowisko adiunkta, Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach.

Dzieło artystyczne w przewodzie doktorskim:

CD 1 Wolfgang Amadeus Mozart *Praeambulum KV deest, Suite KV 399* (Ouverture, Allemande, Courante, Sarabande [rekonstrukcja Robert D. Levin], *Gigue KV 574*), *Praeludium und Fuge C-dur KV 394, Fantasie in c-moll KV 396* [opracowanie i rekonstrukcja Maximilian Stadler, *Sonata a-moll KV 310* (Allegro maestoso, Andante cantabile, Presto)

CD 2 Wolfgang Amadeus Mozart *Kwartet g-moll KV 478* (Allegro, Andante, Allegro moderato)

Praca pisemna:

Wybrane zagadnienia interpretacji i stylu w muzyce klawiszowej końca XVIII wieku w świetle podręcznika „Klavierschule oder Anweisung zum Klavierspielen für Lehrer und Lernende” Daniela Gottloba Türka (1789)

Osiągnięcia

Do oceny przedstawiam dwa osiągnięcia. Jedno zaliczam do obszaru nauki, drugie do obszaru sztuki. Oba zajmowały ważne miejsce w mojej działalności w okresie po uzyskaniu doktoratu.

1. Osiągnięcie naukowe:

Udział w projekcie naukowym prowadzonym przez prof. Marka Toporowskiego, zatytułowanym:

Stworzenie metody kształcenia słuchu w oparciu o percepcję różnic stroju i brzmienia podstawowych interwałów za pomocą nauki historycznych temperacji i praktyki strojenia instrumentów klawiszowych. Kształtowanie świadomej intonacji na instrumentach nie-klawiszowych i niewyposażonych w progi.

Realizacja tego projektu możliwa była dzięki uzyskaniu grantu z Narodowego Centrum Nauki przyznanego na podstawie decyzji numer DEC-2011/01/B/HS2/02351.

Celem projektu było „wypracowanie metody pracy nad uwrażliwieniem słuchu osób otrzymujących wykształcenie muzyczne na percepcję subtelnych różnic między interwałami składającymi się na stosowany przez nas system dźwiękowy, a co za tym idzie udoskonalenie słyszenia w aspekcie intonacji muzycznej”.

W projekcie występowałem jako jeden z dwóch głównych wykonawców. W ramach tego projektu uczelnia pozyskała cenne instrumenty, oba pochodzące z warsztatu Martina Schwabe w Lipsku:

1. Klawesyn typu włoskiego zbudowany według wzorów J.B.Giusti (Rzym, ok. 1680) posiada dwa rejestry, transpozycję 440/415 i skalę C-d3. Cechą charakterystyczną są dzielone klawisze chromatyczne: dis/es, gis/as, b/ais. Zatem oktawa posiada 15 dźwięków a nie 12...

2. Klawesyn typu niemieckiego zbudowany według wzoru Michael Mietke (Berlin - Schloss Charlottenburg - ok. 1700). Jest to instrument dwumanuałowy z zasięgiem klawiatur: FF – e ' ' '. Dyspozycja: manuał dolny: 8 ' , 4 ' , górny: 8 ' , lutnia. Potrójna transpozycja: a ' = 396/415/440 Hz. Ponadto instrument zaopatrzony jest w klawiaturę pedałową połączoną z manuałem oraz system MIDI (dla całego instrumentu) umożliwiający odtwarzanie sampli z urządzenia zewnętrznego, czy współpracującego z programem Hauptwerk (odtworzącym brzmienia organów). Całość skonstruowana została w taki sposób, że system elektroniczny nie ingeruje w substancję instrumentu. System MIDI zainstalowany jest na specjalnej listwie oporowej skoczków i można go wykorzystywać zamiennie z listwą tradycyjną. Instrument - mimo iż wymaga szczególnej troski w obsłudze, jest niezwykle wszechstronny i daje ciekawe możliwości prezentacji związanych z projektem badawczym.

W trakcie trwania projektu przeprowadziliśmy szereg zajęć dydaktycznych o charakterze badawczym wśród uczniów średnich szkół muzycznych. Bezpośrednim efektem naszych badań było przygotowanie i wydanie publikacji *Dawne temperacje. Podstawy akustyczne i praktyczne wykorzystanie*, Katowice 2014. W jej skład weszły dwie płyty Audio CD, na których zostały zamieszczone przykłady dźwiękowe wraz z komentarzami.

Mój udział w przygotowaniu publikacji polegał na samodzielnym opracowaniu części I (*Podstawowe wiadomości z dziedziny akustyki i ćwiczenia wstępne*, str. 12-50) oraz trzech rozdziałów części II (*System pitagorejski, Pitagorejski strój naturalny i Skala naturalna*, str. 52-67), a także na przygotowaniu przykładów dźwiękowych dla wyżej wymienionych rozdziałów przy użyciu instrumentów akustycznych i wirtualnych. Byłem również realizatorem tego nagrania. Praca została wydana w formie podręcznika z płytami CD; została również opublikowana na stronie internetowej Akademii Muzycznej w Katowicach oraz Śląskiej Biblioteki Cyfrowej z dostępem do plików audio:

<http://www.sbc.org.pl/dlibra/docmetadata?id=94619&from=publication>

lub same tylko przykłady dźwiękowe:

[http://www.klawesyn.am.katowice.pl/dawne temp CD1/](http://www.klawesyn.am.katowice.pl/dawne_temp_CD1/)

[http://www.klawesyn.am.katowice.pl/dawne temp CD2/](http://www.klawesyn.am.katowice.pl/dawne temp_CD2/)

Przykłady dźwiękowe zaopatrzone są komentarzami i można je odsłuchiwać niezależnie od publikacji.

Realizacja tego projektu miała duże znaczenie dla środowiska muzycznego, do którego była adresowana. Okazało się, że informacje dostarczone w postaci podręcznika i nagrań wypełniły lukę istniejącą w literaturze polskojęzycznej z zakresu historycznych systemów strojenia. Zrealizowany został również główny cel badań, a więc wykazanie

możliwości praktycznego wykorzystania tych systemów we współczesnym szkolnictwie muzycznym, w obszarze kształcenia słuchu.

Kontynuacją moich zainteresowań związanych z zagadnieniami historycznych systemów strojenia oraz strojenia praktycznego było otwarcie cyklu artykułów specjalistycznych w „Notesie Muzycznym” (Półrocznik Wydziału Fortepianu, Organów, Klawesynu i Instrumentów Dawnych) Akademii Muzycznej w Łodzi. Cykl ten nosi nazwę: *Stroje historyczne w teorii i praktyce*. Do tej pory opublikowane zostały dwa artykuły mojego autorstwa: *System pitagorejski* („Notes Muzyczny” nr 1/2014, s. 222-243) oraz *Just intonation* („Notes Muzyczny” nr 1/2015, s. 57-79). Kolejny artykuł z tej serii nosi tytuł: *Podziały interwałów przy użyciu metod geometrii wykreślnej oraz systemu mechanicznego w traktatach „Le Institutioni Harmoniche” oraz „Sopplimenti musicali” Gioseffa Zarlino* i jest to zmodyfikowana wersja pracy magisterskiej Anny Wiśniewskiej, napisanej pod moim kierunkiem i obronionej w 2015 roku w Akademii Muzycznej w Katowicach.

Oba artykuły mojego autorstwa dołączam do opisanego powyżej osiągnięcia naukowego. Stanowią one poszerzenie zdobytej wcześniej wiedzy o ciekawe doświadczenia i eksperymenty praktyczne, które realizować należy przy instrumentach klawiszowych. O ile opisany powyżej projekt naukowy nakierowany był na badanie możliwości wykorzystania dawnych systemów strojenia w procesie kształcenia słuchu, o tyle artykuły te przeznaczone są przede wszystkim dla studentów klas organów i klawesynu.

Artykuły dostępne są pod następującymi adresami:

System pitagorejski:

<https://drive.google.com/file/d/0B8qACQdgFklwX0pDQVdrYmFucHc/view>

Just intonation:

<https://drive.google.com/file/d/0B8qACQdgFklwT2IVTVUyLTJrNjA/view>

2. Osiągnięcie artystyczne:

Udział w projekcie artystycznym: nagranie płyty CD *Brillante II* (RecArt 2015)

Carl Czerny *Fantasia concertante op. 256*

Felix Mendelssohn-Bartholdy *Trio d-moll op. 49*

Molto Allegro agitato

Andante con moto tranquillo

Scherzo. Leggiero e vivace

Finale. Allegro assai appassionato

Carl Maria von Weber *Trio g-moll op. 63*

Allegro moderato

Scherzo. Allegro vivace

Schäfers Klage. Andante espressivo

Finale. Allegro

Wykonawcy:

Marek Pilch - fortepian stołowy

Magdalena Pilch - flet traverso

Bartosz Kokosza - wiolonczela

Nagranie to jest wynikiem rozwijanych przeze mnie w ostatnich latach umiejętności wykonawczych w zakresie interpretacji muzyki fortepianowej, w szczególności repertuaru kameralnego z I połowy XIX wieku na instrumentach historycznych. Zainteresowanie tym repertuarem wynika z wcześniejszych doświadczeń, związanych z interpretacją muzyki klasycznej, a zwłaszcza muzyki klawiszowej W. A. Mozarta wykonywanej na klawesynie. Było ono uprawomocnione praktyką wykonawczą epoki i zostało opisane w mojej pracy doktorskiej.

Doświadczenie to poszerzyło moje możliwości wykonawcze, umiejętności techniczne oraz uzupełniło wiedzę z zakresu stylu i zagadnień interpretacji. Jego kontynuacją było sięgnięcie po literaturę z I połowy XIX wieku i okres narodzin stylu brillante. Wiązało się to z rozwinięciem pasji poznawczych w zakresie dawnych fortepianów. Na repertuar stylu brillante, nad którym pracowaliśmy zespołowo, składają się kompozycje takich twórców jak: Friedrich Kuhlau, Franz Danzi, Johann Nepomuk Hummel, Carl Maria von Weber, Carl Czerny, Felix Mendelssohn-Bartholdy i inni. Repertuar ten prezentowany był na koncertach (szczegóły w wykazie repertuaru). Płyte *Brillante II* poprzedzało nagranie z roku 2011: *Flauto Brillante* (RECART 0003. Poznań 2011) gdzie punktem ciężkości repertuaru były duety fletowo-fortepianowe takich kompozytorów jak: Johann Nepomuk Hummel, Anton Reicha i Friedrich Kuhlau.

Do aktualnego nagrania wybrane zostały kompozycje Carla Czernego, Felix Mendelssohna-Bartholdiego oraz Carla Marii von Webera, w obsadzie triowej: fortepian, flet, wiolonczela.

Ważnym wyróżnikiem tego nagrania jest użycie historycznych instrumentów. W moim przypadku był to zabytkowy fortepian. W momencie przygotowań do nagrania, do dyspozycji miałem fortepian stołowy pochodzący z warsztatu Pehra Rosenwalla (numer seryjny 808), sztokholmskiego producenta działającego w latach 1828–1861. Instrument ten wyposażony jest w mechanikę angielską z pojedynczym wymykem, a jego skala obejmuje prawie siedem oktaw (CC-a^{'''}). Instrument ten zakupiłem w 2009 roku, bez śladów znaczących przeróbek. Podczas przygotowania do nagrania

konieczne były prace regulacyjne w zakresie mechaniki, regeneracja części młoteczków i wymiana niektórych strun. Prace te przeprowadzałem samodzielnie, korzystając jedynie ze specjalistycznych konsultacji. Realizacja nagrania traktuję jako przedsięwzięcie artystyczne, które wzbogaciło mnie nie tylko o nowe doświadczenia w zakresie stylu muzycznego i techniki gry, ale również praktycznej znajomości mechaniki instrumentu i jej regulacji. Również pozostałe instrumenty wykorzystane w nagraniu (flety i wiolonczela) zasługują na uwagę. Ich dokładny opis zamieszczony został w książeczce do płyty.

Omówienie pozostałych osiągnięć

1. Działalność artystyczna:

Najważniejszym obszarem mojej działalności są koncerty. Występuję jako organista, klawesynista, kameralista, a także kameralista prowadzący (przygotowujący) zespołowe projekty wykonawcze. W zakresie kameralistyki, w ostatnich latach w szczególności intensywnie współpracuję z Capellą Cracoviensis, gdzie zapraszany jestem do realizacji basso continuo w projektach kameralnych i oratoryjnych, na klawesynie i organach (pozytywie). Regularnie biorę też udział w Akademii Bachowskiej, w ramach Festiwalu Bachowskiego w Świdnicy. Tam odpowiedzialny jestem również za realizację basso continuo.

Staram się regularnie rozszerzać zakres swojego repertuaru jako instrumentalista - solista. Oprócz wskazanego powyżej repertuaru fortepianowego, w ostatnich latach przygotowałem i wykonywałem takie dzieła, jak: J. S. Bach: Das Wohltemperierte Klavier część II (całość), Wariacje Goldbergowskie, F. Mendelssohn-Bartholdy: Sonaty organowe op.64 (całość), Max Reger: Introdukcja, Passacaglia i Fuga e-moll op. 127 oraz szereg innych, mniejszych kompozycji.

2. Działalność naukowa:

Działalność naukowa prowadzona jest przeze mnie równoległe z artystyczną a poszczególne jej aspekty zostały wyszczególnione w wykazie działalności niekoncertowej. Interesują mnie zwłaszcza zagadnienia interpretacyjne muzyki klawiszowej przełomu XIX/XX wieku, zagadnienia organologiczne, twórczość organowa Jana Gawlusa (przygotowywanie wydania nutowego) i ewangelicka muzyka kościelna. W tym ostatnim zakresie szczególnie istotne jest zainteresowanie hymnologią protestancką, rozwijane w ostatnich latach w związku z poszerzeniem możliwości dostępu do literatury specjalistycznej. Zdobywam ją sukcesywnie dzięki współpracy i wsparciu niemieckich stowarzyszeń kościelnych (m.in. Verband Evangelischer Kirchenmusiker Deutschland) oraz osób prywatnych. Historia tego kierunku moich

zainteresowań sięga lat wcześniejszych. Ważnym wydarzeniem, w którym miałem szansę poszerzyć swe doświadczenie, był udział w pracach przy redakcji Śpiewnika Ewangelickiego (Bielsko-Biała, 2000) oraz samodzielne prowadzenie prac nad publikacją Choralnika (zbioru opracowań na instrument klawiszowy wszystkich pieśni zamieszczonych w Śpiewniku Ewangelickim. Bielsko-Biała, 2005). Prace te wykonywałem na zlecenie wydawnictwa Augustana w Bielsku Białej.

Prace związane z powstaniem Śpiewnika Ewangelickiego polegały na redakcji zapisu nutowego, jego koordynacji z warstwą językową i wprowadzaniu późniejszych korekt. W jego skład weszło 955 pozycji zawierających bardzo zróżnicowane style ewangelickiej pieśni religijnej, pochodzącej z okresu od XVI do XX wieku. Prace nad redakcją Choralnika polegały na zleceniu, zebraniu, redakcji i edycji opracowań do ok. 600 melodii. W Choralniku opublikowanych zostało 120 moich opracowań.

W latach 2014-2015 zostałem zaproszony do prowadzenia cyklu wykładów z zakresu hymnologii protestanckiej na Wydziale Fortepianu, Klawesynu i Organów UMFC w Warszawie, w związku z wprowadzeniem przedmiotu Hymnologia protestancka dla studentów klas organów, w celu przybliżenia im kontekstu religijno-kulturowego, w którym powstawała znacząca część literatury organowej. Przedmiotem moich wykładów były następujące tematy: historia powstania pieśni kościelnych (w warstwie tekstu jak i melodii), treści pieśni, główni autorzy, stylistyka melodii, wykorzystanie pieśni w muzyce artystycznej - głównie organowej.

Hymnologia protestancka jest obszarem wiedzy praktycznie nie znanym w Polsce. W chwili obecnej (druga połowa 2016 roku) realizuję projekt (w ramach uzyskanego półrocznego stypendium Ministerstwa Kultury i Sztuki) mający na celu zredagowanie podręcznika podstaw hymnologii protestanckiej oraz stworzenia strony internetowej służącej popularyzacji zebranych treści.

3. Działalność pedagogiczna:

W latach 1994-2008 byłem pedagogiem klas organów i klawesynu w szkołach muzycznych II stopnia:

1995-1996 PSM II Stopnia im.S.Moniuszki w Zabrze, klasa organów;

1998-2000 PSM II Stopnia im.I.Paderewskiego w Cieszynie, klasa organów;

2002-2008 PSM II Stopnia im. R. Bukowskiego we Wrocławiu, klasa klawesynu.

Do ważniejszych aktywności pedagogicznych zaliczam prowadzenie kursów interpretacji w ramach Bohemia Festival w Republice Czeskiej w latach 1998-2000 oraz uczestnictwo (jako jeden z wykładowców) w organizowanym przez prof. Christopha Bosserta cyklu wykonania wszystkich dzieł organowych Maxa Regera w Varazdin (Chorwacja), Giengen, Lüneburg (Niemcy) w latach 2000-2006.

Od roku 2002 moja główna działalność pedagogiczna związana jest z Akademią Muzyczną w Katowicach i prowadzoną tu przez prof. Marka Toporowskiego klasą

klawesynu. Od roku 2014 działamy jako samodzielna Katedra Klawesynu i Historycznych Praktyk Wykonawczych. Oprócz interpretacji muzyki klawesynowej uczę gry zespołowej, realizacji basso continuo oraz strojenia klawesynu.

Do sukcesów pedagogicznych w ostatnich latach należy udział studentów klasy klawesynu (prowadzonej przez prof. Marka Toporowskiego i mnie, na zasadzie podziału godzin) w konkursach klawesynowych.

Do najważniejszych należą:

- Małgorzata Klajn:

1. I nagroda na Międzynarodowym Konkursie Klawesynowym Muzyki Współczesnej „Prix Annelie de Man” (Amsterdam, 26 - 30 maja 2015),

2. Wyróżnienie w kategorii studentów uczelni muzycznych i Nagroda Specjalna Filharmonii Świętokrzyskiej im. O. Kolberga w (Warszawa-Radziejowice, 15-20 maja 2016)

- **Maurycy Raczyński**, finalista, IV Akademicki Konkurs Klawesynowy, Poznań 2015;

- **Edyta Suchanek**, finalistka, IV Akademicki Konkurs Klawesynowy, Poznań 2015;

- **Daria Kubik**, I nagroda w kategorii muzyka kameralna, I nagroda „Primo Premio Assoluto“ w kategorii klawesyn, Bari 2016;

4. Działalność organizacyjna:

Od roku 2000 współpracuję z niemieckim "Stowarzyszeniem na Rzecz Badań i Utrzymania Śląskich organów" (VEESO) <http://www.veeso.de/>. Stowarzyszenie to działa na Dolnym Śląsku i ma duże zasługi w zachowanie dziedzictwa kulturowego tego regionu. Staraniem Stowarzyszenia odrestaurowano wiele cennych instrumentów. Od roku 2002 brałem udział w realizacji tych projektów oraz wykonałem szereg koncertów benefisowych na rzecz Stowarzyszenia.

W roku 2002 założyłem w Diecezji Wrocławskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, Ewangelicki Instytut Muzyki Sakralnej. Na cele tej działalności, przy finansowym wsparciu VEESO, otrzymaliśmy instrument - 17 głosowe organy. Instrument posiada następującą dyspozycję:

Hauptwerk		Brustwerk		Pedał		Połączenia
Prinzipal	8'	Holzgedackt	8'	Subbass	16'	BW / HW
Rohrflöte	8'	Blockflöte	4'	Prinzipal	8'	BW / Ped
Oktave	4'	Prinzipal	2'	Quintade	4'	HW / Ped
Holzflöte	4'	Nasat	1 1/3'	Nachthorn	2'	
Gemshorn	2'	Sesquialtera	2f	Fagott	16'	
Mixtur	4f	Regal	8'			
Trompete	8'					

Zbudowany on został w roku 1965 dla Brüderkirche w Lippstadt w Niemczech przez czołowego przedstawiciela ówczesnego „Orgelbewegung” - Paula Ott z Göttingen. Wskutek zmiany właściciela kościoła w Lippstadt (obecnie kościół użytkuje parafia prawosławna) instrument został wystawiony na sprzedaż. Dzięki staraniom VEESO organy te zostały odkupione i подарowane Instytutowi na rzecz jego działalności. Transferu i montażu organów dokonała firma Johannes Lindner z Radebeul (koło Drezna). Adaptację brzmieniową (intonację) do wnętrza auli wykonał Reinhard Schäbitz. Instrument ten obok swego pedagogicznego przeznaczenia nadaje się również do celów koncertowych.

Działalność w Instytucie ma charakter wolontariatu i jej celem jest kultywowanie ewangelickiej muzyki kościelnej, poprzez prowadzenie kursów, warsztatów i seminariów i zajęć z gry na organach.

Do większych przedsięwzięć realizowanych w przeszłości chciałem zaliczyć Współorganizację "Warsztatów Regerowskich" na historycznych instrumentach Dolnego Śląska (przy współpracy stowarzyszenia Pro Musica Organa) w latach 2003-2006.

Współpracowałem również z międzynarodowym stowarzyszeniem Heinrich Schütz Gesellschaft, pomagając w organizacji Dni Heinricha Schütza we Wrocławiu w 2009 roku.

W latach 2011-14 prowadziłem cykl koncertów „Koncerty na zabytkowym fortepianie”, który był realizowany w Muzeum Historii Katowic w sali koncertowej im. Witkacego. W tym celu udostępniłem swój prywatny instrument: fortepian zbudowany w fabryce Ernsta Irmlera w Lipsku w latach sześćdziesiątych XIX wieku - sygnowany numerem 4559. Skala A_2 - a^4 , układ prostostrunny, mechanika "wiedeńska". W sumie odbyło się około 20 koncertów. Częściowo prowadzona była dokumentacja audio.

Manu Pilsch